

بررسی عوامل تعیین کننده افشای ضعف کنترل‌های داخلی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر حسین فخاری^۱ ©

دانشیار گروه حسابداری دانشگاه مازندران، ایران

محمدتقی کبیری^۲

دانشجوی دکترای حسابداری دانشگاه مازندران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۵ تیر ۱۳۹۵؛ تاریخ پذیرش: ۵ بهمن ۱۳۹۵)

یکی از گزارش‌هایی که به دلیل الزام قانونی توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهیه می‌شود، گزارش ضعف کنترل‌های داخلی است. تعیین عوامل موثر بر تهیه این گزارش‌ها از جهت تقویت محیط کنترلی و آگاهی بخشی برای سرمایه‌گذاران مفید خواهد بود، بر این اساس هدف پژوهش حاضر بررسی این عوامل در شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. به این منظور گزارش‌های چهار سال شرکتها (۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴) در مورد ضعف کنترل‌های داخلی به روش تحلیلی ترکیبی نا متوازن مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین بازده داراییها، عمر شرکت، سود وزیان، اهرم مالی وریسک شرکت، تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره، تعداد اعضای متخصص در کمیته حسابرسی، درصد سهامداران دولتی، درصد سهامداران عمده و کیفیت حسابرسی با افشای ضعف کنترل داخلی شرکت رابطه معنی داری وجود دارد. این یافته‌ها می‌تواند در تبیین چگونگی ارتقای شفافیت شرکت‌ها در بازار سرمایه ایران مفید باشد.

واژه‌های کلیدی: ضعف کنترل داخلی، افشای اطلاعات، کیفیت حسابرسی، حاکمیت شرکتی، ویژگی‌های شرکت.

¹ h.fakhari@umz.ac.ir

² kabiri_60@yahoo.com

مقدمه

سیستم کنترل داخلی اثر بخش علاوه بر حفظ منابع واحد تجاری منجر به گزارشگری مطلوب در سطح واحد تجاری می شود. حاجیها، (۱۳۹۴) "معتقد است سیستم کنترل داخلی، یک رویداد یا وضعیت فراگیر است که به همه فعالیت های سازمان نفوذ و تسری پیدا می کند. این اقدامات در گستره عملیات یک سازمان و به شکلی مستمر روی می دهد. این اقدامات در مسیری که مدیریت سازمان را اداره می کند و پیش می برد، به صورتی فراگیر و جدایی ناپذیر از آن وجود دارند." [5]

استاندارد حسابرسی شماره ۳۱۵ نیز سیستم های کنترل های داخلی را به "مجموعه فرایندی اطلاق می کند که با هدف کسب اطمینان معقول از تحقق اثربخش و کارایی عملیات، قابلیت اعتماد گزارشگری مالی، رعایت قوانین و مقررات مربوط و حفاظت از منابع و دارایی های شرکت توسط هیات مدیره، مدیریت و کارکنان شرکت پیاده سازی و اجرا می شود و باید در برگیرنده سیاستها، رویه ها، وظایف و فعالیتهایی باشد که به مدیران در رسیدن به اهداف شرکت کمک کند."

دورانترزو همکاران، (۲۰۰۹) معتقدند که کنترلهای داخلی یکی از مکانیزم های متعددی است که واحدهای تجاری برای کنترل مسئله نمایندگی مورد استفاده قرار می دهند و مطالعات آنها نشان داده که کنترل داخلی هزینه های نمایندگی را کاهش می دهد. [۱۶]

نکته حائز اهمیت در بحث کنترل های داخلی این است که حسابرس باید اطلاعات کاملی از کنترل های داخلی داشته باشد تا با بررسی آن ها، پی به ضعف ها در کنترل های داخلی برده و آن ها را به واحد مورد رسیدگی گزارش کند و تهیه گزارش نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی و افشای آن می تواند به استفاده کنندگان، اطلاعاتی در مورد ضعف ها و نحوه عملکرد مدیریت بدهد [5]

نیاز به آگاهی از ضعف کنترلهای داخلی و بروز بحرانهای اقتصادی در بازارهای مالی در قرن بیست و یکم سبب شد تا موضوع گزارشگری مالی این ضعف ها مطرح شود در راستای این تلاشها قانون ساربینز- آکسلی^۱ مهمترین کوشش در زمینه اجرایی شدن افشای گزارش دهی ضعف کنترل های داخلی بود. این قانون در سال ۲۰۰۲ میلادی در امریکا و بر اثر رسوایی های مالی بزرگ به تصویب رسید. این قانون باتوجه به نبود هیچ گونه قانونی در مورد الزام مدیریت یا حسابرس راجع به افشای اثربخشی کنترل های داخلی مطرح شد. اگرچه قبل از قانون ساربینز آکسلی تنها تعداد اندکی از شرکت ها به صورت داوطلبانه اثربخشی کنترل های داخلی را ارزیابی و گزارش می کردند [۱۵]

مطابق با این قانون (بخش ۳۰۲ و ۴۰۴) مدیران و همچنین حسابرسان مستقل ملزم به ارائه گزارشی در مورد کفایت کنترلهای داخلی شرکت در گزارشگری مالی شده اند. یعنی لازم بود تا مدیران شرکت های تحت پوشش این قانون در گزارشهای سالانه، کنترلهای داخلی و ضعف های عمده آن را افشاء نمایند. همچنین آنها باید اثربخشی و کفایت کنترلهای داخلی را نیز تأیید می نمود. لذا این الزامات در راستای بهبود عملکرد شرکتها، کاهش ریسک بازار و حمایت از منافع سهامداران و سایر ذینفعان بود.

¹ Sarbanes – Oxley Act (SOX)

پس از تدوین این قانون در آمریکا در سایر کشورها نیاز به گزارشگری ضعف کنترل های داخلی مطرح و قوانینی به همین منظور تصویب شد (چین، ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ به صورت اختیاری و از ۲۰۱۲ به صورت اجباری).

در ایران نیز در راستای اجرای دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب مورخ ۱۳۹۱/۰۲/۱۶ در سازمان بورس و اوراق بهادار و تصویب منشور کمیته حسابرسی و فعالیت حسابرسی داخلی که در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ به تصویب هیئت‌مدیره این سازمان رسیده است، الزاماتی در مورد گزارش ضعف کنترل های داخلی صادر شده است.

مطابق با این قانون تهیه گزارش ضعف کنترل های داخلی به عهده کمیته حسابرسی تفویض شده و مسئولیت نهایی آن با هیئت‌مدیره می باشد در همین راستا علیرغم اجباری شدن تهیه این گزارشها فقط تعداد معدودی از شرکت های پذیرفته شده در بورس از سال ۱۳۹۱ اقدام به تهیه ای گزارش ها کرده که در سال های اخیر تعداد این شرکت ها افزایش یافته است.

با ظهور این گزارشها این سوال که عوامل موثر بر افشای گزارش ضعف کنترل های داخلی چه هستند مطرح شد. سوالی که منجر به پژوهش های مختلفی در کشورهای جهان شد. [۱۵]، [۱۰]

علیرغم وجود پژوهش هایی در خارج از کشور، در ایران به دلیل نو ظهور بودن موضوع مورد بحث پژوهش های بسیار محدودی در جهت بررسی عوامل تعیین کننده گزارش افشای ضعف کنترل های داخلی انجام شده است نکته مهمی که باید در پژوهش های تعیین عوامل موثر بر گزارشگری ضعف کنترل‌های داخلی در ایران به آن توجه داشت جنبه اجباری بودن آن از نظر الزامات قانونی است که به نظر می آید این الزامات، تعیین عوامل موثر بر گزارشگری ضعف کنترل‌های داخلی را از جنبه عوامل خاص مطرح می کند نکته مهم دیگر در بحث گزارشگری ضعف کنترل‌های داخلی در ایران به گستردگی حوزه گزارشگری مربوط می شود که علاوه بر جنبه مالی مثل قانون ساربنز آکسلی (SOX) شامل: ویژگی‌ها و عملکرد مدیریت، درستکاری و ارزش‌های اخلاقی، کمیته حسابرسی، صلاحیت کارکنان، مدیریت منابع انسانی، ساختار سازمانی، ارزیابی ریسک، روشهای کنترل مدیریت و فعالیت‌های کنترلی، محیط سامانه‌های اطلاعاتی، کنترل‌های کاربردی، حسابرسی داخلی، سایر فعالیت‌های کنترلی و گزارشگری می باشد.

حاجیها و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی پرداختند که نتایج حاکی از تاثیر معیارهای مالی بر ضعف های بااهمیت موجود در گزارش حسابرسی راجع به کنترل‌های داخلی می باشد. [5]

با توجه به کم بودن پژوهش هایی در مورد تبیین عوامل موثر بر گزارشگری ضعف کنترل‌های داخلی در ایران و همچنین عدم جامعیت تبیین عوامل موثر در این پژوهش ها، و همچنین ضعف در محیط کنترلی و حاکمیت شرکتی پژوهش حاضر در صدد است تا به بررسی عوامل موثر بر افشای ضعف کنترل داخلی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بپردازد.

اهمیت این موضوع هم از جنبه تئوریک از جهت تبیین عوامل موثر بر گزارشگری در بازار نو ظهور ایران و همچنین از جهت جمع آوری داده های تجربی در مورد چگونگی عوامل موثر بر بازار ایران مفید می باشد.

اهمیت این پژوهش برای سیاست گذاران بورس و سرمایه گذاران از جهت چگونگی میزان رعایت الزامات افشا و عوامل موثر بر آن مفید می باشد. با همین هدف در این پژوهش درصددیم، تا با تبیین عوامل موثر بر افشای ضعف کنترل های داخلی علاوه بر پرکردن خلاء تحقیقاتی در این زمینه به توسعه ادبیات افشای ضعف کنترل داخلی کمک کنیم. لذا در ادامه پس از بررسی مبانی نظری، و طرح فرضیات به بررسی پیشینه پژوهش پرداخته و پس از ارائه طرح و مدل پژوهش به تجزیه و تحلیل یافته ها پرداخته می شود.

چارچوب نظری پژوهش

مطابق با تئوری نمایندگی، انگیزه اقتصادی می تواند دلیلی بر تدوین و طراحی یک سیستم کنترل داخلی توسط مدیریت باشد، چرا که طراحی یک سیستم کنترل داخلی اثر بخش جهت پیشبرد اهداف خرد و کلان شرکت مفید بوده و کنترل بر گزارشگری مالی که نتیجه یک سیستم کنترل داخلی قوی است، میتواند بر چگونگی واکنش ذینفعان نسبت به عملکرد مدیریت اثر بگذارد، همچنین کنترل های داخلی همیشه زیر بنایی برای بررسی حسابرسان و ارزیابی قابلیت اتکای گزارشهای مالی بوده است. [9] علیرغم وجود انگیزه های متفاوت برای گزارشگری ضعف کنترل های داخلی در محیط های اجباری و اختیاری مثل: کاهش هزینه سرمایه [۱۴]، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی [۱۱] کاهش هزینه نمایندگی [۱۷]، ریسکهای دادخواهی بالقوه راجع به افشاء [۱۶]، کیفیت سود برتر [۱۷]، و کاهش اثر لیمویی^۱ ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی شرکت ها [۱۵] در یک طبقه بندی کلی می توان این عوامل را به چهار گروه ۱- ویژگی های شرکت ۲- ساختار مالکیت ۳- حاکمیت شرکتی ۴- نوع حسابرسی، خلاصه کرد. پژوهش های مختلف [۱۰]؛ [۱۷]؛ نشان داده اند که بین افشای ضعف کنترل داخلی و پیچیدگی های کسب و کار رابطه مثبت و با اندازه و سن شرکت رابطه منفی وجود دارد.

بنی مهد (۱۳۹۲) معتقد است که بین ضعف های کنترل های داخلی و اندازه کوچکتر شرکت ها، وضعیت ضعیف تر مالی، رشد سریعتر و پیچیدگی عملیاتی بیشتر و تجدید ساختار مداوم شرکتها رابطه معنی داری وجود دارد، او معتقد است که شرکت های بزرگتر به دلیل احتیاج به منابع بیشتر جهت سرمایه گذاری در بخش کنترل های داخلی احتمال افشای نقاط ضعف کمتری دارند. همچنین احتمال می رود که شرکتهای تازه تاسیس برای رشد و پیشرفت بیشتر به افشای گزارش ضعف کنترل داخلی بیشتری بپردازند. [3]

¹ lemon effect

متغیر تاثیر گذار بعدی حاکمیت شرکتی است. نقش حاکمیت شرکتی در افشای گزارش ضعف کنترل‌های داخلی، تطابق منافع مدیران با سهامداران از طریق اعمال نظارت می باشد، به عبارت دیگر حاکمیت شرکتی مناسب، موجب افشا و گزارشگری به موقع توسط شرکت ها می شود [7]

اندازه هئیت مدیره بزرگتر، تعداد اعضای غیر موظف بیشتر، کمیته حسابرسی و حسابرسی داخلی اصلاح می توانند نظارت بیشتر و دقیق تری بر مدیریت سیستم کنترل داخلی داشته باشند، در نتیجه احتمال کمتری برای افشای ضعف کنترل داخلی در این شرکت ها وجود دارد [۱۲]

همچنین از آنجایی که حسابرسی داخلی در هر سازمان از ساز و کارهای نظام حاکمیت شرکتی است. هر چه این ساز و کارها قوی تر مورد عمل قرار گیرد، شفافیت گزارش ها به ذینفعان بیرونی بیشتر می شود. کمیته حسابرسی مستقل و دارای تخصص مالی نیز می تواند به شفافیت بیشتر گزارش دهی بیانجامد [1]

پور حسینی و همکاران (۱۳۸۹) معتقدند که حسابرس داخلی اولین خط دفاعی مقابل خطاهای افشا، خطاهای غیر عمدی ناشی از ضعف در سیستم کنترل داخلی و خطاهای عمدی مرتبط با تقلب عمل می کند. بنابراین شرکت ها با یک سیستم کنترل داخلی قوی تر می توانند ظرفیت افشاگری بالاتری را داشته باشند. [4]

ساختار مالکیت به عنوان عامل دیگر می تواند بر افشای گزارش ضعف کنترل داخلی تاثیر گذار باشد. چن و همکاران (۲۰۱۰) نشان دادند شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهاداری که درصد قابل توجهی از سهام آنان در دست دولت، سازمانها و نهادهای دولتی و شبه دولتی می باشد ممکن است دارای اهداف سازمانی تعریف شده ای باشند که با دیگر شرکتهای بخش خصوصی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار متفاوتی باشند. این شرکتهای به دلیل حمایت و نفوذی که از بخش دولتی می شوند موظف به اجرای فرامین و دستورات مصوبه، طبق دستورالعملها و بخشنامه ها اجرایی هستند و این موضوع می تواند منجر به تمایل بیشتر این شرکت ها به افشای اطلاعات مالی بیشتر بشود. [۱۳]

جی و همکاران (۲۰۱۴) معتقد است که وجود و نفوذ سهامداران عمده به عنوان یک مکانیزم کنترلی، انتشار اطلاعات مالی شرکت ها را تسهیل می کند. [۱۵]

عامل بعدی به نوع حسابرسی مربوط می باشد مطالعات قبلی، هیلی و پالپو (۲۰۰۲) نشان دادند که نوع حسابرس می تواند بر چگونگی و کیفیت گزارشگری ضعف کنترل های داخلی اثر داشته باشد [۱۹]. آشپوک-اسکایف در سال ۲۰۰۷ نشان داد که انجام حسابرسی توسط شرکتهای حسابرسی بزرگ منجر به افشای بهتر و کامل تر ضعف کنترل‌های داخلی شرکت ها می شود. آنها همچنین از قدرت امتناع کنندگی بیشتری برای ترغیب شرکت ها برای افشا برخوردارند. صرف نظر از طبقه بندی فوق به عنوان عوامل تاثیر گذار برگزارشگری ضعف کنترل‌های داخلی در ایران نیز باگسترش سهم بخش خصوصی در اقتصاد و دستورالعمل های صادره بورس اوراق بهادار برای شرکتهای پذیرفته شده در بورس گزارش ضعف کنترل‌های داخلی اجباری شد. [۱۰]

به نظر می آید علیرغم وجود بحث ها و انتقادهای نسبت به چگونگی گزارش دهی ضعف کنترلهای داخلی در ایران بطور کلی توسعهی این نوع گزارشگری را می توان الزام ضابطه گذارانی دانست که نقش خود را سازماندهی بازار سرمایه و حمایت از سرمایه گذار خرد می دانند. به عبارت دیگر، مطالبه کنندهی اصلی گزارش کنترل داخلی در ایران بیش از آن که مدیران، ارکان راهبری، سهامداران یا اعتباردهندگان باشند، ضابطه گذارانی به نام سازمان بورس و اوراق بهادار هستند. عبارتی می توان گفت در واقع پس از تدوین قانون گزارشگری ضعف کنترل داخلی توسط مدیریت شرکت های پذیرفته شده در بورس و همچنین اظهار نظر حسابرسان نسبت به آنها، شرکت های بورسی ملزم به تهیه گزارش ضعف کنترلهای داخلی شدند و همچنین حسابرسان از جهت دامنه مسئولیت هرساله موظف شدند تنها راجع به چک لیست دریافتی از بورس اوراق بهادار که حاکم بر چگونگی کنترل داخلی موثر بر گزارشگری مالی است در بند تاکید اظهار نظر کنند.

با توجه به شرایط فوق این مسئله که عوامل تعیین کننده افشای گزارشهای ضعف کنترلهای داخلی در شرکتهای ایرانی چیست؟ و اینکه چه عواملی برافشای ضعف کنترلهای داخلی در ایران موثر است موضوعی است که پژوهش حاضر در صدد بررسی آن است.

پیشینه پژوهش:

پژوهش های مختلفی در ارتباط با افشای ضعف کنترل داخلی شرکت ها و عوامل اثر گذار بر آن در دنیا انجام شده است :

- اشبوق-اسکایف و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش خود به این موضوع پرداختند که وجود و الزام کنترلهای داخلی طبق قانون کوزو^۱ و قانون ساربینز-اکسلی باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی می شود. [۱۰] هاج برگ و همکاران، (۲۰۰۹) نشان داد که وجود کنترلهای داخلی موجب گزارشگری مالی قابل فهم، دقیق، صحیح و درست می شود. [۱۸]
- جی و همکاران (۲۰۱۴) در تحقیقی تحت عنوان عوامل تعیین کننده و پیامدهای اقتصادی افشای داوطلبانه ی ضعف کنترلهای داخلی به این نتیجه رسیدند که شدت ضعف کنترلهای داخلی افشا شده با ضریب پاسخگویی سود و گزارش کنترلهای داخلی مرتبط است. [۱۵]
- بازنگری پژوهش های خارجی نشان می دهد که عواملی چون اندازه هیئت مدیره، تخصص حسابرس، مالکیت سهامدارن عمده و نهادی، جریان نقدی عملیاتی، عمر فعالیت های شرکت و بازده داراییها و اندازه شرکت بر افشای ضعف کنترلهای داخلی شرکت ها موثرند. همچنین مرور این پژوهش ها نشان می دهد که پژوهشهای محدودی در زمینه افشای ضعف کنترلهای داخلی در سایر کشورها انجام شده است و این محدود بودن به دلایلی همچون نو بودن موضوع و نبود الزامات گزارشگری و داوطلبانه بودن این گزارشها در سایر کشورها بستگی دارد. در ایران نیز به دلیل الزامات قانونی سال ۱۳۹۱ مبنی بر تهیه این گزارش ها پژوهش های اندکی به این موضوع پرداخته اند.

¹ COSO

- وکیلی فرد و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهش خود رابطه بین ضعف کنترل‌های داخلی و ریسک سیستماتیک را مورد بررسی قرار دادند، یافته‌ها نشان دادند که در صورت وجود ضعف در سیستم کنترل‌های داخلی، ریسک سیستماتیک شرکت‌ها افزایش می‌یابد. [9]
- حاجیها، (۱۳۹۴) در تحقیقی خود با عنوان بررسی عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی نشان دادند که بین لگاریتم ارزش بازار شرکت با نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد [5].
- بازنگری پژوهش‌های داخلی کشور نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام شده قبلی تنها به ضعف‌های با اهمیت موجود در گزارش حسابرس به جنبه‌های مالی مربوط اند اشاره داشتند در حالی که طبق چک لیست جدید بورس ابعاد افشای ضعف‌ها شامل ابعاد غیر مالی ضعف کنترل‌های داخلی نیز می‌باشد.

روش شناسی پژوهش

برای دستیابی به اهداف پژوهش و مطابق پیشینه پژوهش [۱۵]، [۱۰]، [۱۲]، ۴ فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ۱- ویژگی‌های شرکت (عملکرد شرکت، سن، اندازه، اهرم، رشد، ریسک و پیچیدگی‌های تجاری) اثر معنی داری بر افشا ضعف کنترل‌های داخلی دارد.
- ۲- ساختار حاکمیت شرکتی (اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره، دوگانگی رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل، وجود کمیته حسابرسی) اثر معنی داری بر افشا ضعف کنترل‌های داخلی دارد.
- ۳- ساختار مالکیت (سهامداران عمده، مالکیت دولتی و درصد مالکیت سهامداران نهادی) اثر معنی داری بر افشا ضعف کنترل‌های داخلی دارد.
- ۴- کیفیت حسابرسی اثر معنی داری بر افشا ضعف کنترل‌های داخلی دارد.

قلمرو تحقیق

این پژوهش توصیفی-همبستگی تلقی شده، و از بعد هدف از دسته پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌رود. در این پژوهش اطلاعات مالی مربوط به چهار سال (۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴) شرکت‌ها در مورد ضعف کنترل‌های داخلی به روش تحلیلی ترکیبی متوازن با استفاده از رگرسیون لجستیک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. محاسبه اولیه بر روی داده‌ها با نرم افزار Excel و جهت تجزیه و تحلیل نهایی داده‌ها از نرم افزار Eviews7 در دو بخش توصیفی و استنباطی استفاده شده است.

۵- مدل پژوهش، متغیرهای پژوهش و شیوه اندازه‌گیری آن‌ها

مدل تجربی پژوهش :

$$DISWEAK)_{it} = a_1 + \beta_1 ROA_{it} + \beta_2 LOSS_{it} + \beta_3 CFO_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 GROWTH_{it} + \beta_7 RETURN\_DEV_{it} + \beta_8 TURNOVER\_A_{it} + \beta_9 AGE_{it} + \beta_{10} BRDSIZE_{it} + \beta_{11} BRDIND_{it} + \beta_{12} DUALITY_{it} + \beta_{13} AC\_EXPERTISE_{it} + \beta_{14} G-OWNER_{it} + \beta_{15} B-OWNER_{it} + \beta_{16} IN-OWNER_{it} + \beta_{17} CODE\_BIG_{it} + \beta_{18} CODE\_LOCAL_{it} + \epsilon_{it} \quad (1)$$

متغیرهای تحقیق و نحوه اندازه گیری آنها :

با توجه به مبانی نظری و پژوهش های انجام شده در زمینه عوامل موثر بر افشای ضعف کنترل داخلی [۱۵]؛ [۱۰]؛ [۱۷]؛ [۵] [۹] در این پژوهش با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک به بررسی عوامل موثر بر افشای ضعف کنترل داخلی پرداخته شده است. این عوامل تحت چهار سری عوامل کلی: ویژگیهای شرکت، حاکمیت شرکتی، ساختار مالکیت و کیفیت حسابرسی قابل تقسیم شده اند که در آن

متغیر وابسته: افشای ضعف کنترل داخلی (DISWEAK): احتمال دریافت گزارش ضعف کنترل های داخلی است، به این معنی که در صورت وجود گزارش ضعف کنترل های داخلی برابر یک در غیر این صورت برابر صفر است. [۱۵]

متغیر مستقل:

۱- عملکرد مالی شرکت:

بازده داراییها (ROA): سود خالص پس از کسر مالیات تقسیم بر کل دارایی است [۱۵]. شاخص سود و زیان (LOSS): شاخصی است که اگر سود و زیان خالص شرکت نشان دهنده زیان باشد عدد ۱ در غیر این صورت برابر صفر است [۹] جریان نقدی عملیاتی (CFO): جریان نقدی حاصل از فعالیت های عملیاتی [۱۴]. اندازه شرکت (SIZE): لگاریتم کل دارایی شرکت. [۸] عمر فعالیتهای شرکت (AGE): تعداد سال فعالیت شرکت در بورس [۱۵]. اهرم مالی (LEV): کل بدهی تقسیم بر کل دارایی [5] رشد (GROWTH): بر اساس تغییرات درآمد فروش تقسیم بر کل درآمد فروش (ژانگ^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). ریسک (RETURN_DEV): براساس انحراف معیار بازده دوازده ماهه محاسبه میشود [۱۰]. گردش حساب های دریافتی (TURNOVER_A): کل حساب های دریافتی تقسیم بر کل درآمد فروش است [۱۵]

۲- حاکمیت شرکتی

برای فرضیه دوم از متغیرهای زیر برای حاکمیت شرکتی استفاده می شود:

اندازه هیئت مدیره (BRDSIZE): تعداد اعضای هیئت مدیره [1]، اعضای غیر موظف در هیئت مدیره (BRDIND): اعضای غیرموظف تقسیم بر تعداد کل اعضای هیئت مدیره [۱۲] دوگانگی وظایف مدیرعامل (DUALITY): اگر مدیر عامل شرکت، رئیس هیئت مدیره باشد، عدد یک غیر این صورت برابر صفر [۱۸]. درصد اعضای دارای تخصص حسابداری، امور مالی و یا اقتصادی در کمیته حسابرسی (AC_EXPERTISE) این متغیر اثر بخشی مکانیسم حسابرسی داخلی را اندازه گیری می کند [۱۵]

۳- ساختار مالکیت

در رابطه با فرضیه سوم، از سه متغیر مالکیت دولتی، مالکیت سهامداران عمده و مالکیت سهامداران

¹ Zhang

نهادی برای ساختار مالکیت شرکت استفاده شده است : سهامداران دولتی (*G-OWNER*) : درصد سهامی که متعلق به دولت یا شرکت ها و نهادهای وابسته به آن می باشد. [۲۰] سهامداران عمده (*B- OWNER*) : درصد سهام متعلق به سهامداران عمده، سهامدار عمده به سهامداری اطلاق می شود که حداقل مالکیت ۵٪ از سهام در جریان شرکت را در اختیار داشته باشد [۱۴]. سهامداران نهادی (*IN OWNER*) : درصد سهام متعلق به سهامداران نهادی، مطابق با تعریف بوش: صندوقهای تعاونی، صندوقهای بازنشستگی، بانکها، موسسات بیمه و تامین اجتماعی، شرکتهای سرمایه گذاری و ... که مالکیت سهام سایر شرکتهای را در اختیار دارند، مالکان نهادی نامیده می شوند. [۱۰]

۴- نوع حسابرسی

حسابرس شرکت سازمان حسابرسی باشد (*CODE_BIG*) : متغیری ساختگی است که اگر سازمان حسابرسی مسئول حسابرسی شرکت باشد عدد ۱ و در غیر اینصورت صفر است [۱۵]. شرکت حسابرسی یکی از موسسات حسابرسی رتبه الف / ایران است (*CODE_LOCAL A*) : اگر موسسه حسابرسی یکی از موسسات حسابرسی رتبه الف باشد برابر ۱ و در غیر اینصورت صفر است [6]

یافته های پژوهش:

یافته های توصیفی

در جدول ۱ الی ۲ به توصیف متغیرهای پژوهش پرداخته شده است و متغیرها با استفاده از شاخص های گرایش به مرکز و شاخص های پراکندگی توصیف شدند. تعداد کل سال شرکت ها ۶۲۸ مورد است. در جدول ۲ به توصیف متغیرها با استفاده از مقادیر درصد فراوانی و شاخص مد یا نما پرداخته شده است. نتایج به تفکیک متغیرها ارائه شده است.

نتایج آمار توصیفی جدول (۱) نشان می دهد ، به طور متوسط ۱٪ دارایی های شرکت های مورد بررسی از محل بدهی ها تامین مالی شده اند. متوسط بازده دارایی های شرکت ها نیز ۲۲٪ می باشد. میانگین اندازه شرکت نیز نشان می دهد که اندازه شرکت های نمونه کوچک است و میانگین جریان نقدینگی عملیاتی شرکتهای مثبت می باشد.

میانگین اندازه هیئت مدیره در این شرکت ها ۵ نفر می باشد . تقریباً ۶۰ درصد اعضای هیئت مدیره را افراد غیرموظف تشکیل می دهد. ساختار مالکیت شرکت های نمونه نشان می دهد حدوداً ۷۲ درصد از سهام شرکت ها در اختیار سهامداران عمده می باشد. ۵۴ درصد مالکیت شرکت ها در اختیار سهامداران نهادی می باشد. حدوداً ۲۷ درصد مالکیت نیز دولتی می باشد . بنابراین ساختار مالکیت شرکتهای در اختیار سهامداران عمده می باشد.

جدول ۱: شاخص های توصیفی برای متغیرهای مرتبط با ویژگی های شرکت، حاکمیت شرکتی، ساختار مالکیت

حجم نمونه	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	میانه	میانگین	شاخص ها	
						متغیرها	
۶۲۸	۱/۷۲۰	-۰/۷۸۹	۳۹/۵۷۷	۰/۰۹۸	۰/۲۱۵	بازده داراییها	
۶۲۸	۰/۱۵۰	-۰/۴۲۹	۰/۶۸۶	۰/۰۹۵	۰/۱۲۱	جریان نقدی عملیاتی	
۶۲۸	۰/۸۱۹	۳/۴۶۵	۸/۷۳۰	۶/۱۲۸	۶/۲۶۰	لگاریتم اندازه شرکت	
۶۲۸	۰/۴۶۴	۱/۹۴۵	۴/۱۵۸	۳/۶۶۳	۳/۵۰۴	لگاریتم عمر شرکت	
۶۲۸	۰/۳۲۳	۰/۰۱۳	۳/۰۳۹	۰/۶۰۵۱	۰/۶۰۵۵	اهرم مالی	
۶۲۸	۱/۷۲۴	-۰/۹۹۵	۲۸/۸۹۳	۰/۱۵۸	۰/۳۹۴	رشد	
۶۲۸	۰/۱۰۵۰۷۲	۰/۰۰۰۰۶۴	۰/۹۸۶	۰/۰۷۷	۰/۱۰۵	ریسک	
۶۲۸	۲/۱۶۹۵	۰	۲۱/۹۴۰	۰/۲۶۳	۰/۷۵۲	گردش حسابهای دریافتی	
۶۲۸	۰/۴۵۲	۵	۷	۵	۵/۱۲	اندازه هیئت مدیره	
۶۲۸	۱/۲۰۷	۰	۷	۳	۳/۲۸۵	اعضای غیر موظف هیئت مدیره	
۶۲۸	۰/۴۶۸	۰	۱	۰/۶۶۶	۰/۴۸۶	اعضای متخصص	
۶۲۸	۱۹/۵۲	۰	%۹۸/۲۸	۷۶/۵۳	%۷۲/۰۳	سهامداران عمده	
۶۲۸	۲۸/۲۵	۰	۹۸/۰۵	%۱۶/۰۱	%۲۷/۳۳	سهامداران دولتی	
۶۲۸	۳۲/۰۸	۰	%۹۸/۲۶	%۶۰/۱۸۷	%۵۴/۳۷	سهامداران نهادی	

منبع: یافته های تحقیق

نتایج توصیفی جدول (۲) نشان می‌دهد:

۱۱ درصد شرکتها گزارش زیان داشته اند به عبارتی ۸۹ درصد سود آور بوده اند. در ۱۸ درصد شرکت‌های نمونه مدیرعامل عضو هیئت مدیره نیز می‌باشد.

درصد های بدست آمده برای افشای ضعف کنترل داخلی (DISWEAK) نشان می‌دهد ۳/۵۰٪ از شرکت‌های گزارش ضعف کنترل داخلی دارند و ۷/۴۹٪ درصد ضعف کنترل داخلی را گزارش نکردند.

جدول ۲: شاخص های درصد فراوانی و نما (مد) برای متغیرهای مرتبط دو وجهی

متغیر	درصد مقدار صفر	درصد مقدار ۱	مد	حجم نمونه
ویژگی های شرکت	۸۸/۹٪	۱۱/۱٪	۰	۶۲۸
شاخص سود وزیان	۸۸/۹٪	۱۱/۱٪	۰	۶۲۸
نوع حسابرسی	۷۷/۴٪	۲۲/۶٪	۱	۶۲۸
	۴۷٪	۵۳٪	۱	۶۲۸
حاکمیت شرکتی	۸۲/۲٪	۱۷/۸٪	۰	۶۲۸
افشا ضعف کنترل های داخلی	۴۹/۷٪	۵۰/۳٪	۱	۶۲۸

برگرفته از آزمونهای آماری

آزمون مدل پژوهش

الف- آزمون مدل: رگرسیون لجستیک

مدل پژوهش با رگرسیون لجستیک مورد آزمون قرار گرفت. متغیر وابسته، افشای ضعف کنترل داخلی (DISWEAK)

نتایج نشان از این دارد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد از بین ویژگیهای شرکت بازده داراییها، شاخص سود وزیان، اهرم مالی، ریسک، سن شرکت بر افشای ضعف کنترل داخلی موثر هستند ($P < 0.05$ VALUE) و می‌توانند به طور معنی داری احتمال تغییرات در متغیر افشای ضعف کنترل های داخلی را پیش بینی کنند. فرضیه اول پژوهش برای بازده داراییها، اندازه، اهرم مالی، ریسک، سن شرکت تایید می‌شود. به عبارتی با یک واحد افزایش در سود وزیان احتمال گزارش ضعف کنترل‌های داخلی نیز ۹٪ بیشتر می‌شود. هرچه سن شرکت بیشتر شود احتمال گزارش ضعف کنترل داخلی کمتری شود. بین اندازه شرکت و اهرم مالی شرکت نیز رابطه مثبت وجود دارد به این مفهوم که با افزایش این دو عامل، احتمال گزارش ضعف کنترل داخلی شرکت نیز افزایش می‌یابد.

سطوح معنی داری و ضرایب رگرسیونی مربوط به ساختار حاکمیت شرکتی: اندازه هیئت مدیره، تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره و دو گانگی وظایف یعنی جدایی مدیر عامل شرکت از اعضای هیئت مدیره، نسبت اعضای دارای تخصص در زمینه های حسابداری در کمیته ی حسابرسی نشان می دهد، دو متغیر تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره و درصد اعضای دارای تخصص در زمینه های حسابداری بر احتمال افشای ضعف کنترل داخلی شرکت تاثیر گذار هستند و فرضیه دوم پژوهش با ۹۵ درصد اطمینان تایید می شود.

به عبارتی بایک واحد افزایش در ساختار حاکمیت شرکتی یعنی تعداد اعضای غیر موظف احتمال دریافت گزارش ضعف عمده کنترل های داخلی افزایش و با یک واحد افزایش در متغیر تخصص اعضا کمیته حسابرسی، احتمال دریافت گزارش ضعف عمده کنترل های داخلی کاهش می یابد.

سطوح معنی داری و ضرایب رگرسیونی مربوط به ساختار مالکیت: سهامداران عمده، مالکیت دولتی و درصد مالکیت سهامداران نهادی نشان می دهد مالکیت سهامداران دولتی ($P-VALUE < 0.05$) و مالکیت سهامداران عمده ($P-VALUE < 0.05$) اثر معنی داری بر احتمال افشای ضعف کنترل های داخلی دارد بنابراین فرضیه سوم پژوهش با ۹۵ درصد اطمینان تایید می شود، یعنی با افزایش درصد سهامداران دولتی و عمده احتمال دریافت گزارش ضعف کنترل های داخلی بیشتر می شود سطوح معنی داری و ضرایب رگرسیونی مربوط به کیفیت حسابرسی (CODEBIG4) سازمان حسابرسی اثر معنی داری بر احتمال افشای ضعف کنترل های داخلی دارد ($P-VALUE < 0.05$) و فرضیه چهارم پژوهش تایید می شود. ضریب تعیین مک فادن، قدرت توضیح دهندگی متغیرهای مستقل را نشان می دهد در پژوهش حاضر، ضریب تعیین مک فادن تقریباً برابر ۱۴٪ است و نشان می دهد متغیرهای مستقل به میزان ۱۴٪ از تغییرات متغیر وابسته را توضیح می دهد. مقدار احتمال هاسمر و لمشو بیشتر از ۵٪ است که نشان می دهد این مدل انطباق بیشتری با مشاهدات واقعی دارد. با توجه به مقدار سطح معنی داری به دست آمده برای آماره F (آزمون والد) که بیشتر از ۵٪ است در نتیجه میتوان گفت که تفاوت معنی داری بین ضرایب وجود دارد. احتمال آماره LR بیانگر این است که کل الگو از لحاظ آماری معنی دار می باشد و مقدار بالای آماره فیشر (LR) بیانگر این مطلب است که رابطه ای قوی میان متغیرها در این الگو وجود دارد.

بنابراین طبق جدول (۳) مدل نهایی به شکل زیر می باشد:

$$\begin{aligned} (DISWEAK)_{it} = & 6/829 * ROA_{it} + 0/865 * LOSS_{it} + 2/254 * LEV_{it} - 6/032 * \\ RETURN\_DEV_{it} - & 0/988 * AGE_{it} - 0/258 * BRDIND_{it} + 1.259 * AC\_ \\ EXPERTISE_{it} - & 0/011 * G-OWNER_{it} - 0/011 * B-OWNER_{it} - 0/88 * CODE \\ BIG_{it} - & .43 * CODE\_LOCAL A_{it} + \epsilon \end{aligned} \quad (2)$$

۳۷. بررسی عوامل تعیین کننده افشای ضعف کنترل‌های داخلی...

جدول (۳) نتایج برآورد مدل تحقیق با استفاده از رگرسیون لجستیک- ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴

سطح معناداری	آماره-Z	خطای استاندارد	ضرایب	
۰/۹۰۷	۰/۱۱۶	۱/۵۵۶	۰/۱۸۰	عرض از مبدأ
۰/۰۰۰۱	۴/۰۵۱	۱/۶۸۵	۶/۸۲۰	بازده داراییها
۰/۰۳۰	۲/۱۷۰	۰/۳۹۸	۰/۸۶۵	سود وزیان
۰/۱۸۳	-۱/۳۳۰	۰/۶۷۹	-۰/۹۰۳	جریان نقدی
۰/۳۰۷	۱/۰۲۰	۰/۱۳۵	۰/۱۳۸	اندازه
۰/۰۰۰	۴/۷۷۰	۰/۴۷۲	۲/۲۵۴	اهرم مالی
۰/۱۸۱	۱/۳۳۵	۰/۰۵۲	۰/۰۶۹	رشد
۰/۰۰۴	-۲/۸۷۰	۲/۱۰۱	-۶/۰۳۲	ریسک
۰/۱۵۶	-۱/۴۱۷	۰/۰۵۰	-۰/۰۷۱	گردش حسابهای دریافتی
۰/۰۰۰	-۴/۶۳۷	۰/۲۱۳	-۰/۹۸۸	سن شرکت
۰/۲۹۶	-۱/۰۵۲	۰/۱۹۷	-۰/۲۰۷	اندازه هیئت مدیره
۰/۰۰۱۶	۳/۱۶۴	۰/۰۸۱	۰/۲۵۸	اعضای غیر موظف هیئت مدیره
۰/۱۳۸	۱/۴۸۲	۰/۲۴۴	۰/۳۶۲	دوگانگی وظایف مدیرعامل
۰/۰۰۰	۵/۹۳۹	۰/۲۱۲	۱/۲۵۹	اعضای دارای تخصص حسابداری
۰/۰۰۲	-۳/۰۸۴	۰/۰۰۳	-۰/۰۱۱	مالکیت دولتی
۰/۰۴۸	-۱/۹۷۲	۰/۰۰۵	-۰/۰۱۱	سهامداران عمده
۰/۴۷۳	-۰/۷۱۵	۰/۰۰۳	-۰/۰۰۲	سهامداران نهادی
۰/۰۰۱۵	-۳/۱۸۱	۰/۲۷۶	-۰/۸۸۱	سازمان حسابرسی
۰/۰۵۰	-۱/۹۵۴	۰/۲۲۰	-۰/۴۳۱	موسسات حسابرسی رتبه الف
۱۱۷/۸۸۶	LR-آماره		۰/۱۳۵	ضریب تعیین مک فادن
۰/۰۰۰۰	سطح معناداری (LR)		۰/۵۱۳	هاسمر لمشو
۰/۱۸۹		احتمال آزمون والد		

برگرفته از آزمون های آماری

بحث و نتیجه گیری

در پژوهش حاضر، عوامل تعیین کننده افشای ضعف کنترل‌های داخلی (شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران) مورد مطالعه قرار گرفته است. بر اساس ادبیات پژوهش متغیرهای موثر شامل ۴ طبقه کلی بوده که متغیرهای ویژگی‌های شرکتی شامل بازده داراییها، اندازه شرکت، اهرم مالی، جریان نقدی عملیاتی، پیچیدگیهای کسب و کار، عمر شرکت، فرصتهای رشد، ریسک بوده و متغیر حاکمیت شرکتی شامل (اندازه هیئت مدیره، استقلال هیئت مدیره، دوگانگی وظایف یعنی جدایی مدیر عامل شرکت از اعضای هیئت مدیره، نسبت اعضای دارای زمینه‌های حسابداری، امور مالی و یا اقتصادی در کمیته‌ی حسابرسی) بوده و متغیر ساختار مالکیت شامل (مالکیت دولتی، سهامداران عمده، سهامداران نهادی)، نوع حسابرسی (سازمان حسابرسی باشد، موسسات حسابرسی برتر)، می باشد.

- نتایج پژوهش نشان داد که از بین ویژگیهای شرکت، بازده داراییها، اهرم مالی، ریسک، سن شرکت با افشای ضعف کنترل داخلی رابطه معنی داری وجود دارد و فرضیه اول پژوهش تایید می شود. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش های [7]، [۱۵] همسو می باشد. آنها دریافتند که شرکت های دارای ضعف های کنترل داخلی شرکت هایی هستند کوچک، با عملیات مالی پیچیده تر، از نظر مالی ضعیف تر و دارای رشد کمتر. طبق نتایج آن ها شرکت ها با معاملات خارجی بیشتر و رشد کمتر، کمتر تمایل دارند نقاط ضعف خود را افشا کنند. همچنین نتایج پژوهش نشان داد که از بین مولفه های ساختار حاکمیت شرکتی، دو متغیر تعداد اعضای غیر موظف هیئت مدیره و درصد اعضای دارای تخصص در زمینه های حسابداری بر احتمال افشای ضعف کنترل داخلی شرکت تاثیر گذار هستند و فرضیه دوم پژوهش تایید می شود این نتیجه همسو با نتایج پژوهش [5] و [۱۵] می باشد. این یافته نشان می دهد تعداد اعضای غیر موظف و نوع تخصص می تواند از هزینه نمایندگی کاسته و باعث کاهش افشای گزارش ضعف کنترل های داخلی شود.
- نتایج پژوهش نشان داد که از مولفه های ساختار مالکیت، مالکیت سهامداران دولتی و مالکیت سهامداران عمده اثر معنی داری بر افشا ضعف کنترل‌های داخلی دارد بنابراین فرضیه سوم پژوهش تایید می شود. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش [5] می باشد وجود سهامداران برون سازمانی و به طور ویژه وجود سهامداران عمده در شرکت ها به دلیل نفوذ قابل توجهی که در شرکت دارند، می تواند موجب افزایش کنترل و نظارت بر رفتار مدیران به جهت کاهش مشکلات نمایندگی شود و وجود و نفوذ سهامداران عمده به عنوان یک مکانیزم کنترلی، انتشار اطلاعات مالی داوطلبانه شرکتها را تسهیل می کند. از سوی دیگر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهاداری که درصد قابل توجهی از سهام آنان در دست دولت، سازمانها و نهادهای دولتی و شبه دولتی می باشد ممکن است دارای اهداف سازمانی تعریف شده ای باشند که با دیگر شرکت‌های بخش خصوصی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار متفاوت باشند. این شرکتها به دلیل حمایت و نفوذی که از بخش دولتی می شوند موظف به اجرای فرامین و دستورات مصوبه، طبق دستورالعملها و بخشنامه ها اجرایی هستند و این موضوع می تواند بر نتایج، تاثیرات پیچیده و متناقضی را داشته باشد.

• علاوه بر موارد فوق نتایج پژوهش نشان داد که نوع حسابرسی اثر معنی داری بر افشای ضعف کنترل‌های داخلی دارد و فرضیه چهارم پژوهش نیز تایید می شود. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش [۱۵] و [۲۰] باشد آنها در پژوهش های خود نشان دادند که اغلب شرکت های طبقه بندی شده به عنوان شرکت های دارای نقاط ضعف کنترل داخلی، اعضای کمیته حسابرسی با دانش مالی کمتری داشتند. در نهایت با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر پیشنهادات زیر قابل طرح است رابطه معکوس حاکمیت شرکتی با افشای گزارش ضعف کنترل‌های داخلی نشان می دهد که تلاش در جهت اجرایی شدن عوامل حاکمیت شرکتی امری ضروری است همچنین آماده سازی شرایط اقتصادی برای ورود به بازارها و توسعه فعالیت ها از جهت اندازه شرکت می تواند به کاهش احتمال افشای گزارش ضعف کنترل‌های داخلی بیانجامد. همچنین با توجه به این نتیجه که نوع حسابرسی نمی تواند بر افشای ضعف کنترل‌های داخلی اثر داشته باشد، نیازمند به تقویت بنیانهای حسابرسی و تغییر ساختار مالکیت احتمال به افزایش کیفیت آنها را ضروری می سازد و عمومی شدن مالکیت ها هم می تواند به کاهش هزینه نمایندگی ناشی از افشای ضعف کنترل‌های داخلی منجر شود. همچنین پیشنهاد می شود با کمک نهادهای قانونی شرکت های پذیرفته شده در بورس، مدیران آنها را وادار نمود تا در مورد استقرار کنترل های داخلی شرکت، بازنگری و دقت بیشتری نمایند و همچنین حسابرسی شرکت ها به بررسی سیستم کنترل‌های داخلی بپردازند تا سرمایه گذاران نسبت به بازده مناسب سرمایه گذاریهای خود، اطمینان معقول و منطقی بدست آورند.

فهرست منابع

۱. ایزدی نیا، ناصر، آقائقی، جواد، رسائیان، امیر، (۱۳۹۱)، "تاثیر ابزارهای نظام راهبری شرکتی بر عدم تقارن اطلاعاتی پیرامون اعلام سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی**، سال ۴، شماره ۱۳
۲. احمدپور، احمد و امیر رساییان، (۱۳۸۵)، "رابطه ی بین معیارهای ریسک و اختلاف قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام در بورس اوراق بهادار تهران" **فصل نامه ی حسابداری و حسابرسی**، شماره ی ۳۷-۴۶، ۶۰
۳. بنی مهد، بهمن، علی احمدی، سعید، (۱۳۹۲)، "بررسی تحلیلی سودمندی گزارشهای حسابرسی در بازار سرمایه"، **دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت**، سال ۲، ۶.
۴. پور حسینی، سیدمهدی، مرادی، مهدی، (۱۳۸۹)، "بررسی رابطه بین برخی ویژگی های مالی و غیر مالی و مدت زمان اجرا و تکمیل عملیات حسابرسی درشرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، **تحقیقات حسابداری و حسابرسی**، انجمن حسابداری ایران، دوره اول، شماره اول، ص ۱-۲۲

۴۰. تحقیقات حسابداری و حسابرسی، زمستان ۱۳۹۷، شماره ۴۰
۵. حاجیه، زهره، محمد حسین نژاد سهیلا، (۱۳۹۴)، "عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی"، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۷، شماره ۲۶
۶. رمضان احمدی، محمد، قلمبر، محمدحسین، درسه سید صابر، (۱۳۹۳)، "بررسی تأثیر اندازه مؤسسه حسابرسی و اظهار نظر حسابرس بر خطرسقوط آتی قیمت سهام"، حسابداری، دوره اول، شماره ۴
۷. کاشانی پور محمد، بابازاده، سید جواد، (۱۳۹۲)، "بررسی رابطه بین حاکمیت شرکتی و افشای داوطلبانه"، فصلنامه حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۷، ۱۰۰-۸۵
۸. مکیان سید نظام الدین، رئیسی، مهین، (۱۳۹۳)، "تأثیر حاکمیت شرکتی بر عدم تقارن اطلاعاتی بازار بورس اوراق بهادار تهران"، فصلنامه پژوهشهای اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)، سال ۴، ۱۴
۹. وکیلی فرد، حمیدرضا، (۱۳۹۲)، "رابطه بین ضعف کنترلهای داخلی و ریسک سیستماتیک"، مطالعات کمی در مدیریت، سال ۴، ۲
10. Ashbaugh-Skaife, H., D. Collins, and W. Kinney. (2007). "The discovery and reporting of internal control deficiencies prior to SOX-mandated audits". **Journal of Accounting and Economics** 44 (1-2), 166-192.
11. Botosan, C.A. (1997). "Disclosure level and cost of equity capital". **The Accounting Review**, 72 (3), 323-349.
12. Cho, S., Rui, O. (2009). "Exploring the effects of China's two-tiered board system and ownership structure on firm performance and earnings informativeness". **Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics**, 16, 95-118.
13. Chen, H., Chen, J.Z., Lobo, G.J., Wang, Y. (2010). "Association between borrower and lender state ownership and accounting conservatism". **Journal of Accounting Research**, 48 (5), 973-1014.
14. Diamond, D.W., Verrecchia, R.E., (1991). "Disclosure, liquidity, and the cost of capital". **The Journal of Finance**, 46 (4), 1325-1359.
15. dong Ji, Wei Lu, Wen Qu. (2015). "Determinants and economic consequences of voluntary disclosure of internal control weaknesses in China". **Journal of Contemporary Accounting & Economics**, 12(1), 61-72
16. Dorantes, C. A., C. Li, G. F. Peters, and V. J. Richardson. (2009). "The effect of enterprise systems implementations on the firm information environment". **Journal of Information Systems Research**, 20 (3) p.377-399

17. Doyle, J., Ge, W., & McVay, S. (2007). "Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting". **Journal of Accounting and Economics**, 44, 193-223.
18. Hochberg Y., A. Vissing-Jorgensen, P. (2009). "Sapienza, A Lobbying Approach to Evaluating the Sarbanes- Oxley Act of 2002". **Journal of Accounting Research**, Vol. 47, pp. 519- 583
19. Healy, P.M., Palepu, K.G., 2001. "Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature", **Journal of Accounting and Economics**, 31 (1-3), 405-440.
20. Hou, W., Kuo, J.M., Lee, E., 2012. "The impact of state ownership on share price informativeness: The case of the Split Share Structure Reform in China". **The British Accounting Review**, 44, 248-261.

سایت رسمی www.iaaaar.com

تلفکس ۴۴۸۴۴۷۰۵ - ۴۴۸۴۴۹۷۵

پست الکترونیک iranianiaa@yahoo.com

سایت انجمن حسابداری ایران www.iranianaa.com

An Investigation of the Determinants of Disclosure of Internal Controls Weakness at the Listed Companies of the Tehran Stock Exchange (TSE)

Hossein Fakhari (PhD)¹

Associate professor of Accounting, at the University of Mazandaran

Mohammad Kabiri²

PhD student of Accounting at the , University of Mazandaran

(Received: 5 July 2016; Accepted: 24 January 2017)

One of the most important reports is internal control weaknesses report that has been prepared by the listed companies of TSE for requirements of stock exchange. Determination of affecting factors on these reports preparation is useful for investors in strengthen control environment and in formativeness. On this basis, the aim of this study is the investigation of determinants of disclosure of internal controls weakness in The firms listed in TSE. For this, the firms' data for 4 years (2012 to 2014) about internal controls weaknesses is analyzed by unbalanced panel data analysis method. The results show that there is a significant relationship between firm size, return on assets, firm age, income or loss, financial leverage, firm risk. the number of independent board members ,the number of audit committee members that are financial expert, block stockholders, governmental investors, and disclosure of internal control weakness. These results can be useful in determining how to improve transparency of developing stock market of Iran.

Keywords: Internal Control Weakness, Information Disclosure, Auditing Quality, Corporate Governance, Firms Characteristics.

---

¹ H.fakhari @ uma.ac.ir

² kabiri_60@yahoo.com